

Med viden og fornemmelse for naturforvaltning

Kristine Kjørup Rasmussen, Signe Filskov, Morten Agergaard, Rasmus Vincentz

Vi lever i et videnssamfund, hvor der er stor vægt på det, vi kan måle og sætte i systemer, hvilket bestemt er vigtigt. Også inden for naturforvaltningen, hvor vi stadig mangler evidens for effekten af mange af de indsatser vi gør. Men systematikken har efterladt for lidt plads til de egenskaber, mennesket også har for at fornemme helheder og forestille os det vi ikke ved. For tiden spirer der dog nye, eller gamle, erkendelser i forvaltningen af vore natur og samfund, hvor kunst og æstetik begynder at blande sig med videnskab. Det er en synergi, vi gerne vil se lidt nærmere på.

Jorden er et metaøkosystem, hvor alt hænger sammen, og på trods af, at vi opfatter os selv som kloge på jordens og naturens systemer, er der stadig så meget vi ikke forstår med vores logiske evidensapparat. Til at forstå det, vi ikke kan sige noget om ud fra vores fornuft, har vi heldigvis nogle andre evner, nemlig sanser, følelser, fantasi og forestillingsevne. Men disse evner er desværre blevet negligeret og tilsidesat i udviklingen af vores videnssamfund i en sådan grad, at vi i dag kan have meget svært ved at finde ind til dem og bruge vores sanser og instinktive fornemmelser til at skabe sammenhæng mellem viden og handling. Måske er noget af forklaringen på dette, at vi har skabt en kultur baseret på fragmenteret evidensbaseret viden og en samfundsmodel, hvor fornemmelse for naturens overordnede metaøkosystem ikke har fået nok opmærksomhed.

Alexander von Humboldt om natur og kultur

Når vi griber ind i naturen og ændrer landskaber med aktiviteter og konstruktioner, der eliminerer naturlige levesteder ved eksempelvis at nedlægge søer og moser, skabes et nyt samlet hele. Vi har brug for en både videnskabelig og følelsesmæssig forståelse af dette samlede billede for at kunne navigere ansvarligt og hensigtsmæssigt i forhold til naturen og samfundets udvikling. Alexander von Humboldt (1769-1859) udviklede i løbet af sit lange virke en dyb forståelse af nødvendigheden af at anskue naturen med et holistisk blik. Humboldt præsenterede som én af de første store videnskabsmænd, og vel nok sidste holistiske naturhistoriker, en bemærkelsesværdig fremsynet og helhedsorienteret verdensforståelse. Det kan være en god inspiration til at se nutidens udfordringer i nyt lys.

Alexander von Humboldt var en omhyggelig undersøger af alverdens naturfænomener fra biologi til geologi, klimatologi, oprindelige kulturer i Syd- og Mellemamerika og astronomi. Han målte og sansede, sammenlignede med andres observationer og fornemmede et 'kosmos' af sammenhæng, i alt, hvad han oplevede. Lang tid før begreberne var opfundet fornemmede og beskrev han økologi, succession, evolution, klimabælter, ja sågar økosystemtjenester, som nu er blevet et moderne buzzword.

I forordet til et af Humboldts hovedværker, *'Ansichten der Natur'* (Views of Nature) fra 1808, udbreder han ambitionen (og udfordringen) om at gengive det fulde billede af naturen og koble naturvidenskabelig viden med sansning, kunst og poesi, når han skriver:

"The combination of a literary with a purely scientific goal, the desire to occupy the imagination and at the same time, through the increase of knowledge, to enrich the life with ideas, renders the ordering of the individual parts and the demands of unity of composition difficult to achieve".

Alexander von Humboldts arbejde kan være til stor inspiration for os i dag, når vi i fællesskab skal forsøge at løse nogle af de udfordringer, vi står overfor her i den antropocæne tidsalder. I anledning af 250-året for Alexander von Humboldts fødsel, blev der den 25. april i år afholdt en forelæsning på Humboldt-Universität zu Berlin. Her forklarede Wolfgang Lucht, professor i Sustainability Science and Earth System Analysis, at én af de helt store udfordringer for en bæredygtig omstilling af vores samfund, i høj grad handler om design og et samlet verdenssyn. For at kunne imødekomme globale kriser, må vi nødvendigvis se på verden som ét system. Dernæst må vi bruge kunstens forestillingsevne til at fremstille løsninger på blandt andet klima- og biodiversitetskriser, og de udfordringer de fører med sig for os mennesker. Professor Wolfgang Lucht mener, at vi har brug for en ny *'Ansichten der Natur'*, der med udgangspunkt i en kunstnerisk forestillingsevne kan beskrive de naturvidenskabelige sammenhænge, vi kender til i dag. I Humboldts ånd ville det svare til en række noveller eller essays, der med en kunstnerisk tilgang, underbygget af henvisninger til detaljerede observationer og teorier, beskriver stepper, ørkner, skove, floder, have, plantesamfund, vulkaner osv.

I forsøg på at frembringe løsninger på nogle af tidens helt store udfordringer inspireret af Humboldt og hans holistiske verdenssyn, er det på tide åbne op for nye samarbejder såvel som nye evner i os selv. Vi skal koble vores viden med vores instinktive fornemmelse for natur og sætte fagpersoner inden for natur, design, kunst, økonomi, planlægning mm. sammen, således at fremtidens naturforvaltning baseres på både evidensbaseret viden, følelsesmæssig viden og kreativitet. Dette fordrer dog en ny åbenhed og en omstilling af de systemer vi har i dag, hvor et holistisk naturhensyn ikke er udbredt.

Hvad kan kunsten gøre for naturen?

I modsætning til det øvrige samfund, er kunsten fri af snævre rationaler og har til alle tider været hjemsted for fritænkere af forskellig orientering og overbevisning, og kunsten har gennem historien spillet en central rolle som forandringskabende for hele kulturers natur- og verdenssyn. Netop natursyn er noget, der har været bragt op på flere kunststillinger i løbet af de seneste år, blandt andet på Statens Museum for Kunst (*Nature Strikes Back*, 2009-2010), ARoS (*The Garden – The Past*, 2017) og senest på Den Hirschsprungske samling (*Jordforbindelser*, 2018-19).

Natursyn er ligeledes et centralt tema for et igangværende forskningsprojekt, *Byens Natur*. På baggrund af viden om naturkvalitet og byplanlægning, er dette forskningsprojekts primære formål at undersøge, om vores natursyn spænder ben for en bæredygtig omstilling af vores byer. Således ses spørgsmålet om menneskets forhold til naturen at blande sig i både kreative og mere akademiske sammenhænge, uanset fagdisciplin. Og det giver ganske god mening, for naturen er

allestedsnærværende, den er tværfaglig og så pirrer den vores nysgerrighed og sanser. Ganske ligesom kunsten.

I forbindelse med udstillingen, *Jordforbindelser*, beskriver kunstner, Camilla Berner, den arv i form af natursyn, vi har fået fra de danske guldaldermalere og afbildningerne af naturen fra 1800-tallet. Berner har naturen som omdrejningspunkt for sine værker, og hun forsøger at blotlægge og kortlægge eksisterende paradokser i vores natursyn, blandt andet ved at stille spørgsmål til de naturskildringer, vi præsenteres for af guldaldermalerne, der har lagt grunden for det herskende natursyn den dag i dag, og som vi tager med os ud i den danske natur. For Frank Erichsen tegner mange af de gamle landskabsmalerier et glansbillede af naturen og livet som bonde, som er med til at skævvride vores opfattelse af naturen. Professor i geologi, Minik Rosing, der også udtaler sig i forbindelse med udstillingen, beskriver ligefrem visse af værkerne som "grundlæggende løgnehistorier", men fremhæver også kunstens evne til at beskære virkeligheden og stille skarpt på væsentlige ting. At beskære virkeligheden på en måde, så den fremhæver paradokser, skyggesider eller skønhed er jo netop kunstens foretagende, og vi ser i dag flere kunstnere kaste sig over spørgsmålet om det indbyrdes forhold mellem menneske og natur samt de etiske og æstetiske idealer mennesket gennem tiden har omdannet naturen ud fra.

Meget tyder på, at menneskers handlinger i høj grad motiveres af subjektive opfattelser og følelser snarere end rationaler og viden. Kunstnere har ofte en særlig evne til at sanse verden og gengive deres indtryk, og det kan skabe følelsesmæssig genklang og bevægelse i andre mennesker. På den måde bidrager kunsten til at underbygge vores verdens- og selvforståelse og skabe fælles følelsesmæssige fornemmelser og forståelse for verden og vores natur.

Kunstnere, designere og kreativt skabende personer benytter deres forestillingsevne når de arbejder. Forestillingsevnen er nært beslægtet med fantasien, men arbejder ofte mere realistisk med scenarier, som er inden for rækkevidden af vores fatteevne. Det er forestillingsevnen, som giver os mulighed for at være visionære. Professor i biologisk oceanografi, Katherine Richardson talte på et seminar om biodiversitet og økosystemtjenester d. 8. april 2019 om, at bæredygtig omstilling ikke handler om at agere på FN's 17 verdensmål hver for sig, men om at omorganisere hele systemer i samfundet, baseret på en kompleks sammenhæng mellem alle de parametre og aktiviteter verdensmålene omfatter. Richardson pointerede at arbejde med biodiversitet alene ikke vil løse biodiversitetskrisen, men at der skal handles på målene i samklang.

Richardson's pointe er et eksempel på en kreativ tilgang til fremtiden, hvor vi bruger alle vores menneskelige egenskaber, og skaber en natur der føles rigtig, og derfor også bliver bedre for os selv og de andre arter på jorden. Tænk om vi kunne holde en konference for forestillingsevnen i naturforvaltning.

Naturmødet 2019

Kunstens udtryk er ofte stærkt og ægte i forhold til at gengive tidens følelser og handlinger på samme tid. Men har vi som samfund lyttet til kunstens udsagn, taget følelserne alvorligt og handlet derefter? Som inspiration til nye aktører, nye samarbejder og et bredere natursyn, har vi på Naturmødet i Hirtshals i år fokus på at fremhæve naturen i kulturen og kulturen i naturen samt

at genopdage de spændende og yderst relevante iagttagelser Alexander von Humboldt gjorde af verden i 1800-tallet. Vi glæder os til mange spændende, tværfaglige debatter, samtaler og input!